

Beleidsplan Stichting Natuurbelang De Onlanden van Leekstermeer, Peizer- en Eelderdiep

1 Inleiding

De stichting Natuurbelang De Onlanden is opgericht 10 januari 2000 om de destijds versnipperde natuurgebieden aaneen te smeden tot één groot natuurgebied: De Onlanden.

De stichting behartigt het natuurbelang van het natte veenweidegebied gelegen tussen het Drents zandplateau en de Groninger zeeklei, in het bijzonder het gebied dat begrensd wordt door de plaatsen Groningen, Eelde-Paterswolde, Peize, Roderwolde, Roden, Nietap, Leek, Lettelbert en Hoogkerk. Daarbij wordt ook gekeken naar de ligging van het gebied in het gehele stroomgebied en de relaties die het gebied heeft met omliggende natuurgebieden.

Dit beleidsplan gaat in op 1 januari 2021 en loopt tot 31 december 2022. Omdat er voortdurend ontwikkelingen zijn in het gebied zelf en de omgeving, die de natuur in De Onlanden (mogelijk) beïnvloeden wordt jaarlijks een evaluatie gedaan van de activiteiten van de stichting en de resultaten hiervan (zoals beschreven in de hoofdstukken 3 en 5 van dit plan).

2. Visie en missie

2.1. Visie

De Onlanden is ingericht en wordt beheerd als een aaneengesloten natuureservaat, waarin de natuurwaarden beschermd en verhoogd worden. Uitgangspunten daarbij zijn:

- De Onlanden liggen op het kruispunt van de natte laagveengordel die ten oosten en westen van Groningen-Stad ligt en het Peizer- en Eelderdiepsysteem, welke ontspringt op het Drents Plateau en uitmondt in de Waddenzee bij het Groningse Lauwersoog¹;
- De Onlanden is ingericht en wordt beheerd als een robuust, (water)systeem gestuurd moerasgebied met overgangen naar drogere gronden richting het Drents Plateau.
- Hierin zijn het de natuurlijke processen die de natuurontwikkeling sturen – het beheer is daaraan ondergeschikt. Het schaalniveau van De Onlanden biedt hier bij uitstek kansen voor.
- De ecologische relaties met omliggende natuurgebieden, zoals het beekstelsel van de Drentsche Aa en het Reitdiep, worden versterkt.

¹ Deze visie is neergelegd in het Waterstreefbeeld van Veen tot Zee (een werkdocument voor samenwerkingsprojecten op het raakvlak van water en natuur) door de Projectgroep Van Veen tot Zee, welke in oktober 2005 is uitgebracht.

Hoewel de stichting zich primair richt op het natuurgebied De Onlanden, kijkt zij ook nadrukkelijk naar verbetering van de kansen binnen het hele beekstelsel én de verbindingen met omliggende natuurgebieden omdat dit sterk bijdraagt aan de kansen voor en de kracht van de natuur in De Onlanden zelf.

2.2. Missie

De stichting zet zich in om – stap voor stap – het streefbeeld uit de voorgaande paragraaf werkelijkheid te laten worden. Dat doen we door deze visie van een aaneengesloten, robuust en natuur-gestuurd natuurgebied uit te dragen, hiervoor draagvlak te creëren en dit natuurbelang te behartigen. Daartoe verzamelen we kennis over het gebied en de flora en fauna, spreken we met beheerders en beleidsmakers over kansen en bedreigingen, maken we gebruik van mogelijkheden tot inspraak en proberen we het denken over natuurontwikkeling in De Onlanden te prikkelen.

3. Ambitie

3.1. Belangenbehartiging

De stichting zet zich in voor de behartiging van het natuurbelang in De Onlanden, daarmee wil de stichting ‘de stem van de natuur’ zijn en namens de natuur partij zijn in discussies en besluitvorming van politieke en maatschappelijke organisaties of andere instellingen. Dit doet de stichting door te signaleren, (vroegtijdig) mee te praten en gebruik maken van inspraakmogelijkheden.

Daarnaast is de stichting in gesprek met de vier natuurbeherende organisaties in De Onlanden – Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer, Het Drentse Landschap en Het Groninger Landschap – om aandacht te vragen voor en mee te denken over samenhang en robuustheid van het gebied als geheel.

Hiermee wil de stichting voorkomen dat allerlei activiteiten en plannen een negatieve invloed hebben op de natuur in De Onlanden. De stichting staat niet negatief tegenover nieuwe ontwikkelingen of medegebruik mits de natuur hiervan geen schade ondervindt of eventuele schade voldoende gecompenseerd wordt (in de vorm van natuur).

Anderzijds wil de stichting kansen die zich in en om het gebied voordoen steunen en samen optrekken met de partijen die zich hier hard voor maken. Het gaat bijvoorbeeld om goede ecologische verbindingzones met de omgeving of het gedachtegoed Van Veen tot Zee, het verbinden van de Drentse beken met de Waddenzee.

Ambitie 2024

- ‘Optimalisatie Waterberging’ door waterschap Noorderzijlvest.

Inzet: optimaliseren van de waterberging met inachtneming van de dubbelfunctie natuur en waterberging. Dus geen negatieve effecten op de natuur – verlies leefgebied, verstoring – en indien negatieve effecten onvermijdelijk zijn, ruime compensatie binnen en/of buiten De Onlanden. Bij voorkeur ‘berging in de breedte’: uitbreiding van de natuur en waterberging in het gehele beekstelsel. Met inachtneming van het feit dat

door verdergaande klimaatverandering in de toekomst meer waterberging nodig zal zijn. Droogte zal overigens ook een steeds groter probleem wordt, wat de noodzaak voor een goed functionerend water- en natuursysteem op regionale schaal nog eens onderstreept.

Activiteiten: overleg met waterschap Noorderzijlvest en de natuurbeheerders in De Onlanden en benutten formele inspraak in het project van het waterschap.

- **Ontwikkelingen Westpoort-Matsloot**

Provincies Groningen en Drenthe en de gemeenten Noordenveld, Tynaarlo en Groningen hebben een 'Landschappelijk Raamwerk' voor het gebied ten westen van Groningen-Stad gemaakt. Belangrijk onderdeel hierin is een goede ecologische verbinding tussen De Onlanden en het Reitdiep. Uitwerking moet plaatsvinden in de Provinciale Programma's Landelijk Gebied (Gorecht, Westerkwartier en Kop van Drenthe)

Inzet: Realisatie van een ruime en goed functionerende ecologische zone langs de Zuidwending om De Onlanden met het Reitdiep te verbinden én realisatie van een overgangszone tussen stedelijke activiteit van Groningen Stad en de natuur in De Onlanden door natuurvriendelijke functies (bijv. natuur, waterberging, natuurinclusieve landbouw) in polder Lage Land.

Activiteiten: Beleidsbeïnvloeding in de PPLG projecten, meepraten in de uitwerking van de ecologische verbindingzone langs de Zuidwending in Westpoort II en III, vinger aan de pols houden t.a.v. ontwikkelingen in het gebied en het belang van natuur en het Van Veen tot Zee gedachtegoed voor het voetlicht blijven brengen.

- **Knelpunten voor otters, faunapassages**

De otter-rapportages laten zien dat nog regelmatig dieren dood worden gereden op de wegen rond De Onlanden.

Inzet: Vermindering aantal verkeersslachtoffers en verbeterde ecologische verbindingen tussen De Onlanden en andere natuurgebieden, zowel van Veen tot Zee als van Fryslân tot Duitsland (Groeningen).

Activiteiten: In beeld brengen van knelpunten (otter- en beverrapportage), deze via een jaarlijks breed overleg (provincies, gemeenten, waterschap, terreinbeheerders) agenderen, acties benoemen en vinger aan de pols houden.

- **Aanpak exoten**

Er zijn een aantal exoten in het gebied die (mogelijk) problemen zullen geven voor de ecologie in het gebied. De belangrijkste soort is de Grote Waternavel. Maar ook de Waterteunisbloem, de Reuzenbalsemien, Japanse duizendknoop en Reuzenberenklauw

komen voor in het gebied. De Amerikaanse rivierkreeft komt in het gebied voor maar de omvang van de populatie en (potentiële) schade is niet bekend.

Inzet: Ecologische impact van exoten moet bekend zijn, evenals of/hoe ze bestreden/beheerst kunnen worden. De verantwoordelijke organisaties - Provincie Drenthe, Waterschap Noorderzijlvest en de natuurbeheerders in de Onlanden - moeten hiertoe goed samenwerken.

Activiteiten: We blijven aandacht vragen voor exoten en de risico's die ze vormen. In 2024 gaan we samen met waterschap Noorderzijlvest onderzoek doen naar het voorkomen van de Amerikaanse rivierkreeft.

- **Verhogen van de natuurwaarde van de dijken in De Onlanden.**

Naar aanleiding van de planteninventarisaties van dijken in 2022 en 2023 is besproken met waterschap Noorderzijlvest dat er kansen liggen voor meer bloemrijke dijken in/rond De Onlanden. Noorderzijlvest heeft aangegeven dit verder te willen uitwerken.

Inzet: Hogere natuurwaarden op en langs de dijken in/rond De Onlanden door bloemrijke inzaai van nieuwe/te verhogen dijken en aangepast beheer.

Activiteiten: Uitwerken in overleg met waterschap Noorderzijlvest en de terreinbeheerders (het waterschap is trekker).

- **Verstoring**

De recreatiedruk is sinds corona sterk toegenomen in De Onlanden. De regels rond wat wel en wat niet mag zijn bovendien divers en daardoor moeilijk te communiceren en de handhaving capaciteit is beperkt. In 2020 hebben we, samen met de vier terreinbeheerders, een brief verzonden aan de gemeenten Noordenveld en Tynaarlo met het verzoek om eenduidige regels in de gehele Onlanden (dat vraagt een aanpassing van de gemeentelijke verordening) en samenwerking met alle betrokken partijen op het gebied van handhaving en communicatie. Hoewel hier positief op gereageerd werd, blijkt de uitvoering stroperig.

Inzet: Eenduidige regels, heldere communicatie en samenwerken in (goede) handhaving.

Activiteiten: Bij de gemeenten en de terreinbeheerders blijven agenderen en aandringen.

3.2. Kennis vergaren

Aanvullend op de monitoring die door overheden en natuurbeherende organisaties worden uitgevoerd, verzamelt de stichting zelf kennis door eigen monitoring en onderzoek. Deze kennis is aanvullend omdat er frequenter gegevens worden verzameld of meer in de diepte wordt gekeken naar ontwikkelingen.

Met het verzamelen van deze kennis heeft de stichting een gedetailleerd beeld van de ontwikkelingen in De Onlanden voor een aantal sleutelsoorten. Deze kennis wordt ingezet

als onderbouwing van de belangenbehartiging (§ 3.1), voor draagvlak in de maatschappij en om het denken over (beheer van) het gebied te prikkelen (§ 3.3 en 3.4). Rapportages van de onderzoeken worden op de website www.deonlanden.nl gepubliceerd.

Ambitie 2024

- **Otters en Bevers**

De otterpopulatie wordt al vele jaren gevolgd. De landelijke DNA monitoring is gestopt maar we blijven de otter blijven monitoren met cameravallen op vaste plekken. Ook blijven we voor het NEM de spraints jaarlijks doorgeven.

We houden goed contact met waterschap Noorderzijlvest en de Muskusrattenvangers om te voorkomen dat otters per ongeluk in de muskusrattenvallen komen. In 2023 hebben de knelpunten uit de rapportage besproken met de terreinbeheerders en betrokken overheden. Dit overleg willen we jaarlijks herhalen, gekoppeld aan het uitkomen van de rapportage.

De beverpopulatie wordt gemonitord door te kijken naar vraatsporen en cameravallen.

- **Broedvogels**

De populatie broedvogels in De Onlanden wordt al vele jaren gevolgd. Sinds 2013 verschijnt elk jaar een broedvogelrapport. Dit zetten we ook in de komende jaren voort. De gebruikte methodiek hierbij is de BMP van Sovon. Onze stichting verbindt de vier natuurbeheerders van De Onlanden en de individuele tellers. Zo kunnen de broedvogels in De Onlanden als één gebied worden gevolgd en wordt er zorg voor gedragen dat het geheel op wetenschappelijk verantwoorde wijze wordt vastgelegd.

De Onlanden zijn echter ook een bestemming voor overwinterende vogels en een tussenstop voor trekvogels. Voor deze categorie vogels heeft Sovon ook telprojecten, namelijk de Punt Transect Tellingen, Slaaplaatstellingen, en Watervogeltellingen/Midwintertellingen. Tenslotte vormen de database van waarneming.nl en de waarnemingen die worden doorgegeven aan de website www.deonlanden.nl een mooie aanvulling op alle tellingen (en niet alleen qua vogels). Het is onze ambitie om ook deze gegevens bij elkaar te brengen zodat een goed beeld verkregen wordt van de jaarrond vogelpopulatie in De Onlanden. We willen al deze gegevens vastleggen in een rapportage, de eerste stappen hiervoor zijn al gezet.

Jaarlijks wordt het broedseizoen afgetrapt met een bijeenkomst en als de rapportage klaar is komen de tellers van de broedvogels bij elkaar om de resultaten te bespreken.

- **Muizen/braakballen**

We hebben de ambitie om via het uitpluizen van braakballen meer zicht te krijgen op het voorkomen van muizen en spitsmuizen. We hebben veel braakballen maar we zijn nog op zoek naar vrijwilligers om ze uit te pluizen.

- **Aanvullende kennis verzamelen.**

Soms is het interessant om, aanvullend op de monitoring die al door terreinbeheerders en overheden wordt gedaan, extra monitoring of onderzoek te doen. In 2024 willen we:

- een '1000-soortendag' organiseren om in de breedte te kijken wat er in De Onlanden leeft,
- samen met waterschap Noorderzijlvest en de terreinbeheerders in beeld brengen in hoeverre de Amerikaanse rivierkreeft in het gebied voorkomt en schade veroorzaakt

3.3. Draagvlak in de maatschappij

De stichting wil het draagvlak voor natuur in het algemeen en de natuur in De Onlanden in het bijzonder vergroten in de maatschappij, zowel bij overheden als bij burgers. Draagvlak draagt immers bij aan de zorg voor de natuur. Behoud en vergroting van biodiversiteit en robuustheid staan hierin centraal.

Ambitie 2024

De stichting werkt via een aantal sporen aan draagvlak:

- **Website www.DeOnlanden.nl**

De stichting heeft een eigen website waarop informatie over de stichting en De Onlanden te vinden is, doorgegeven waarnemingen staan en waarop de rapportages die de stichting uitbrengt worden gepubliceerd. Vanaf 2024 willen we op de website ook informatie van derden verzamelen zodat alle (veel) natuurkennis over De Onlanden op één plek te vinden is.

- **Nieuwsbrieven**

Tweejaarlijks, of vaker wanneer daar aanleiding toe is, komt er een Onlanden nieuwsbrief uit met daarin artikelen over ontwikkelingen in en beheer van het gebied, terugblikken naar vroeger en vooruitblikken naar nieuwe ontwikkelingen. De nieuwsbrief wordt op onze website gepubliceerd en verzonden aan mensen die zich hebben geabonneerd. De broedvogel- en otter- en beverrapportages zullen als nieuwsbrief verspreid worden.

- **Communicatie met de donateurs van de stichting.**

In het voorjaar organiseren we een excursie en in het najaar een inhoudelijke bijeenkomst speciaal voor onze donateurs, de Onlanders.

3.4. Het denken over natuur in De Onlanden stimuleren.

De Onlanden is onderdeel van een groter systeem. Enerzijds is het gebied een 'binnendelta' in systeem van beken en maren waarin water van het Fochteloërveen naar de Waddenzee stroomt. Anderzijds is het onderdeel van De Laagveengordel (Groeningen) waarin de natuurgebieden van Zuidelijk Westerkwartier, Onlanden, Paterswoldsemeer, Zuidlaardermeer en Roegwold een lint vormen dat natuurgebieden van Fryslân tot Duitsland verbindt.

Inzet: Een robuust water- en natuursysteem van Veen tot Wad, van hoge- tot lage gronden waarin biodiversiteit en natuurlijke processen alle ruimte krijgen.

Activiteiten: We willen de rol pakken van aanjager en denktank. We leggen de nadruk op:

- Verbinding van De Onlanden, langs de westrand van Groningen-Stad naar het Reitdiep;
- Creëren van bewustzijn dat we als mensen afhankelijk zijn van natuur en dat de systemen van Veen tot Wad en de Laagveengordel zich goed lenen voor robuustheid en herstel;
- Helpen in het aanjagen van goede voorbeelden die laten zien dat zorgen voor en werken met de natuur een gezondere en klimaatbestendiger toekomst oplevert, bijvoorbeeld regeneratieve landbouw;
- Inzet van studenten uit verschillende disciplines omdat het om hun toekomst gaat.

In 2024 zal dit hopelijk verder uitkristalliseren in concrete acties.

4. Informatie over de stichting Natuurbelang De Onlanden

Informatie over de stichting Natuurbelang De Onlanden is te vinden op de website: www.deonlanden.nl. Hier zijn de statuten, het beleidsplan en jaarplan te vinden, evenals de nieuwsbrieven en rapportages die door de stichting worden gemaakt.

Er zijn ook twee Youtube kanalen:

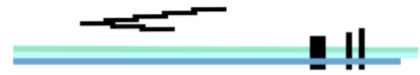
- Natuur in De Onlanden (nieuw kanaal)
https://www.youtube.com/channel/UCdchNJ0684ZqL_9zx1eN1-w
- natuurindeonlanden (oud kanaal)
<https://www.youtube.com/user/natuurindeonlanden>

Twitter: Natuur in De Onlanden
@natuuronlanden

Instagram: Natuur in De Onlanden
@natuurindeonlanden

4.1 Samenstelling van het bestuur en team

Naam	Rol en taken	e-mail
Jeroen Huisman	Voorzitter bestuur	j.huisman@deonlanden.nl
Lieselot Smilde	Secretaris, redactie, inbreng natuurbelang in beleid en projecten.	l.smilde@deonlanden.nl info@deonlanden.nl
Marjan Feith	Penningmeester bestuur	administratie@deonlanden.nl
Michel Wijnhold	Wetlandwacht, broedvogelinventarisaties, waarnemingen, beheer Youtube, Twitter, Instagram, algemeen bestuurslid	m.wijnhold@deonlanden.nl
Leo Stockmann	Contacten IVN's, KNNV en WAD, redactie, vegetatie-inventarisaties, algemeen bestuurslid	

stichting Natuurbelang
De Onlanden

Jaap van der Steen	Activiteiten Onlanders, 1000-soortendag, communicatie achterban, algemeen bestuurslid	
Tanco de la Rie	Diverse werkzaamheden	
Sonja van der Wijk	Otter- en Beverwerkgroep.	
Fokko van der Leest	Ondersteuning ICT	